

foto's Geert van Duinhoven

Staatsbosbeheer kiest soms voor andere soort natuur dan de Landschapswacht graag zou zien. Kiezen voor grootschalige natuur betekent dat oude houtwallen geen bechering meer genieten en langzaam degraderen doordat, zoals hier, grote grazers vrijelijk toegang hebben tot de houtwal.

De waakhond van het landschap

De vorig jaar opgerichte Landschapswacht stelt misstanden in het landschap aan de kaak. Als natuurbeheerders het landschap niet goed beheren, krijgen ze met de 'Monumentenwacht van het landschap' te maken. Staatsbosbeheer kreeg van deze nieuwe organisatie een hele dikke onvoldoende voor het beheer van houtwallen.

— Geert van Duinhoven

Het viel Herman Brink, hoofd bureau terreinbeheer van Staatsbosbeheer in Drenthe wel erg rauw op zijn dak. Een vierregelig briefje van de Landschapswacht dat het erg slecht gesteld was met de houtwallen in Smalbroeken. Er zou zelfs sprake zijn van een noodsituatie. Vreemd, dacht Brink. Zelf was hij daar diezelfde week nog geweest en hem was niets ernstigs opgevallen. De houtwallen stonden, voor zover hij dat kon zien, er goed verzorgd bij. Dan had hij toch echt niet goed gekeken, reageerde de Landschapswacht telefonisch. Die wees Brink op de precieze locatie, en ja hoor. Daar bleek inderdaad dat de pachter

over een lengte van ongeveer honderd meter het raster had weggehaald bij de houtwal. Het vee vertrapte op die plek dus de historische houtwal. Dat is inderdaad niet de bedoeling antwoordt Brink, en hij belooft dan ook contact op te nemen met de betreffende pachter. Het was voor Brink eigenlijk de eerste kennismaking met de Landschapswacht. Hij had al wel gehoord van de oprichting eerder in 2003. Deze organisatie is opgericht door de Stichting Das en Boom die al sinds jaar en dag strijdt tegen de verloedering van het agrarisch landschap. De Landschapswacht is de tak die de museale cultuurlandschappen inspecteert

die in handen zijn van natuurorganisaties. Daarnaast helpt de Landschapswacht particuliere landgoedeigenaren bij het onderhouden van het cultureel erfgoed. Na twee kleine proefprojecten in Flevoland en Limburg was Staatsbosbeheer Drenthe de eerst regio die een grondige inspectie van de Landschapswacht onderging.

Degraderen

Even beginnen bij het begin. Wat zit de Landschapswacht nu eigenlijk precies dwars? In het rapport schrijft ze dat typische agrarische landschappen op diverse plaatsen in Nederland

zijn aangekocht door de overheid om ze vervolgens te laten beheren door natuurbeschermers. “Aangenomen kan worden dat zij zijn verworven om de typische landschapswaarden en de waarde voor flora en fauna veilig te stellen en waar nodig te herstellen zodat het gebied weer in optimale staat wordt gebracht.” “Uit de steekproef is gebleken dat Staatsbosbeheer in de door de Landschapswacht bezochte gebieden in Drenthe zonder uitzondering de cultuurhistorische waarden verwaarloost, of zelfs tegen deze waarden ingaat met het gevoerde beheer.” ... “Er is derhalve in het geheel geen sprake van invulling van de hoofddoelstelling van Staatsbosbeheer in standhouding, herstel en ontwikkeling van landschaps- en cultuurhistorische waarden.” “Wat de Landschapswacht in terreinen van Staatsbosbeheer in Drenthe heeft geconstateerd, is niet anders te benoemen dan het degraderen van cultureel erfgoed dat internationaal van belang is. Het heeft er alle schijn van dat de beslissingen ten aanzien van het beheer in de streek zijn genomen zonder nationale sturing en ook zonder raadpleging van deskundigen op cultuurhistorisch gebied.”

Zowaar geen malse kritiek. Het rapport van Landschapswacht staat bovendien vol foto's van degraderende houtwallen en elzensingels. Het is soms duidelijk te zien dat de typische opbouw van de wallen verdwenen is. Dat zal Herman Brink ook niet ontkennen: “Ze hebben een rapport geschreven over zestien gebieden van ons. In al die gebieden zouden wij het cultuurhistorisch landschap verwaarlozen. Dat beschrijven ze per gebied, inclusief foto's. En in de inleiding zijn ze gelukkig heel duidelijk in hun doelstelling. Zij vinden dat houtwallen en elzensingels heel erg belangrijk zijn voor ons landschap. Daar zijn wij het als Staatsbosbeheer grondig mee eens. Wat ons betreft zijn er twee antwoorden op hun kritiek. Voor een aantal gebieden hebben ze deels gelijk dat wij de afgelopen jaren het beheer misschien wat hebben verwaarloosd. Voor de andere gebieden hebben wij nu eenmaal gekozen voor een ander beheer. Een beheer dat is gericht op processen. Het zijn grootschalige gebieden die we meestal laten begrazen en waarbij als gevolg daarvan inderdaad houtwallen verdwijnen.”

Publiek

Laten we beide antwoorden eens onder de loep nemen. Hoe kan het dat Staatsbosbeheer het landschapsbeheer heeft laten versloffen,

zoals de Landschapswacht beweert? Brink: “Landschap heeft de afgelopen tien jaar geen prioriteit gehad. Laat ik dat maar eerlijk zeggen. We hebben ons op andere dingen gericht. We hebben een goed ontwikkeld bedrijfsturingssysteem ontwikkeld, dat tot nu toe vooral is gericht op het veiligstellen en ontwikkelen van natuur- en recreatiedoelen. Matthijs Schouten en anderen van Staatsbosbeheer hebben een jaar of zes geleden al een mogelijke opzet voor een landelijk systeem ter versterking van de kerntaak Landschap in onze bedrijfssturing ontwikkeld. Dat is echter nog niet ingevoerd. Procesbeheer, biodiversiteit, nieuwe natuur kregen nu eenmaal meer aandacht. We

daarvoor krijgen zijn volstrekt ontoereikend. Een dergelijk beheer is eigenlijk alleen mogelijk met behulp van vrijwilligers of mensen van bijvoorbeeld het werkvoorzieningschap. We maken daar ook steeds meer gebruik van om toch dat landschapsbeheer uit te kunnen voeren. En daar komt nog eens een aspect bij dat de Landschapswacht wel noemt maar wellicht onderschat, en dat is de mening van het publiek. Bij een cultuurhistorisch verantwoord beheer hoort het regelmatig terugzetten van de houtwallen. Houtwallen die nu merendeels bestaan uit volgroeide dikke bomen van 50 tot 100 jaar oud. Het kappen daarvan ziet er niet fraai uit en ik weet zeker dat dat protesten zou

Het beheer van houtwallen en elzensingels is erg duur. De Landschapswacht zou graag zien dat Staatsbosbeheer de houtwallen gaat beheren zoals ze soms al honderden jaren beheerd zijn. Dus regelmatig terugzetten als hakhout. De vergoedingen daarvoor zijn volgens Herman Brinks volstrekt ontoereikend.

zijn inmiddels wel bezig met het opstellen van een dergelijke visie omdat wij ook wel snappen dat het gewoon nodig is. Hoe beheer je een landschap? Dat is een belangrijke vraag, naast al die andere beheersvragen”.

“Maar behalve dat, is landschapsbeheer ook erg duur. De Landschapswacht zou graag zien dat wij de houtwallen beheren zoals ze soms al honderden jaren beheerd zijn. Dus regelmatig terugzetten als hakhout. Dat beheer is verschrikkelijk duur en de vergoedingen die wij

geven.”

“Wat me overigens dan nog wel steekt, is dat de Landschapswacht schrijft dat wij het beheer van houtwallen veel slechter doen dan de boeren. Sterker nog, zij zeggen dat boeren wel altijd goed omgaan met houtwallen. Dat is dus pertinent niet waar. Dat Staatsbosbeheer indertijd een taak in het beheren van landschaps-elementen heeft gekregen, komt juist omdat in het agrarisch landschap bomen en houtwallen dreigden te verdwijnen. Pak er maar oude

stafkaarten bij: juist dankzij de beheersrol van onder andere Staatsbosbeheer heeft Nederland nog cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Voor die boeren is het even duur, ook zij krijgen onvoldoende geld uit Programma Beheer en bij hen kan het ook alleen maar met vrijwilligers. En dan nog zie je ook bij boeren net zo goed verwaarloosde wallen.”

Zelf opruimen

Een heel ander punt is het wat Brink betreft als het gaat om houtwallen die Staatsbosbeheer wilens en wetens laat verwaarlozen. Niet omdat ze dat verwaarlozen nu zo leuk vinden, maar omdat daar nu eenmaal is gekozen voor een ander soort beheer met specifieke natuurdoelen. “De Landschapswacht vindt dat geen goede keuze. En ze zegt ook dat Staatsbosbeheer die keuze heeft gemaakt zonder rekenschap te geven van de zeldzaamheid van die opstanden en de internationale betekenis er van. Staatsbosbeheer zou daar geen rekening mee houden! Dat bestrijd ik dus: wij zijn heel wel in staat om die afweging te maken, daar hebben wij heel deskundige mensen voor in huis. Wij kiezen op sommige plekken voor grootschalige natuur omdat dat ook weer heel speciale karakteristieken heeft. Wij leggen momenteel de laatste hand aan een landschapsvisie voor het gehele Drentse Aa gebied. Dus niet alleen een visie voor onze eigen 10.000 hectare maar voor het hele gebied van 30.000 hectare. In die visie onderbouwen we hoe we willen omgaan met het cultuurhistorisch waardevolle

landschap en waar we mogelijkheden zien voor grootschalige natuur.”

“Het cultuurhistorisch landschap is niet het enige waar wij rekening mee moeten houden. In het Drentse Aa gebied is het watervraagstuk ook heel belangrijk. Hier en daar willen we de grondwaterstand verhogen zodat het watersysteem weer meer als een natuurlijk systeem gaat functioneren. Dat als gevolg daarvan dan plaatselijk elzensingels kunnen verdwijnen, is een gegeven. Voor de Landschapswacht is dat een voorbeeld van slecht beheer, voor ons een gevolg van een beheerskeuze.”

“Wat je Staatsbosbeheer misschien zou kunnen verwijten, is dat we dit verhaal te weinig naar buiten brengen. Zelf ben ik er eigenlijk wel voorstander van om in dit soort gevallen dan ook maar meteen de houtwallen op te ruimen. Dan ben je ook duidelijk naar het publiek. Nu staan er inderdaad houtwallen weg te kwijnen en als je niet weet waarom, is dat een raar gezicht. Dus ik zou zeggen, als je kiest voor grootschalige natuur, ben dan ook duidelijk naar het publiek en ruim die elementen op. Dan ben je consequent. Dat doen we ook met monumentale panden. Bij een verbouwing laten we onderdelen die geen functie meer hebben ook niet als een bouwval aan hun lot over, die worden gesloopt.”

Kritisch Bosbeheer

Staatsbosbeheer gaat de zestien locaties de komende tijd bezoeken en zelf beoordelen wat er aan de hand is: is er gewoon een andere

keuze voor beheer of is er echt achterstallig onderhoud? En als er achterstallig onderhoud is, hoe komt dat dan en wat is er aan te doen? Dus Brink is niet boos op de Landschapswacht? “Nee, ik ben niet boos. Een aantal van mijn collega’s is dat overigens wel. Die zetten zich volledig in voor hun terrein en dan krijg je zo’n rapport waarin staat dat je het allemaal fout doet. Zelf denk ik dat de Landschapswacht voor tien van de zestien gebieden gewoon een punt heeft. Het landschap is daar deels wat uit de aandacht geraakt. Daar gaan we weer wat aan doen. En we gaan ook kijken naar de rest van ons beheersgebied in hoeverre daar het landschap extra aandacht nodig heeft.”

“Kijk, de manier waarop de Landschapswacht het onder de aandacht brengt, is niet de mijne en zeker ook niet leuk voor de mensen om wie het gaat. Van de andere kant moet je zeggen dat hun werkwijze effectief is. Geen enkele beheerder zit te wachten op negatieve publiciteit in de streek, zeker niet als de kritiek deels terecht is. Ik zie de Landschapswacht een beetje als Kritisch Bosbeheer 25 jaar geleden. Dat leek in het begin ook vooral geschreeuw maar na een paar stormen bleek dat die mensen toch een aantal goede punten naar voren brachten. Punten die later heel gewoon zijn geworden in het bosbeheer. Ik denk dat nu de Landschapswacht ons bij de les houdt.”◆

Geert van Duinhoven, redactie

ADVERTENTIES

